

ІНТЕГРАЦІЯ ОСВІТНЬОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В ЄДИНИЙ ПРОСТІР ВИЩОЇ ОСВІТИ (СІВВО)

*І. А. Андрікевич,
Вінницький національний технічний університет (м. Вінниця)*

Для розвитку національних систем освіти в кожній країні повинні діяти потужні методологічні центри, роль яких мають узяти на себе провідні університети цих країн. Ідея лягла в основу створення співдружності вузів Європи, які виступають в ролі новаторів, піонерів тих перетворень, за якими має йти вся Європа. Тому Велика хартія університетів (Magna Charta Universitatum) - це результат пропозиції, з якою в 1986 році Болонський університет звернувся до провідних університетів Європи. Ідею складання та підписання такого документа з ентузіазмом підтримала наукова, освітянська та політична еліта Європи.

18 вересня 1988 року під час урочистостей, присвячених 900-річчю Болонського університету – альма-матер європейської вищої освіти, ректори 430 університетів в урочистій обстановці у присутності багатьох представників громадськості, урядовців та духовенства підписали Велику хартію. Цей документ окреслює фундаментальні принципи, якими мають керуватись університети, щоб забезпечити розвиток освіти та інноваційний рух у світі, який швидко змінюється.

Стратегічні рішення Болонського процесу із створення Європейського простору вищої освіти ЄПВО є результатом зустрічей міністрів європейських країн упродовж останніх десяти років.

Україна приєдналася до Болонського процесу на Конференції міністрів європейських країн у травні 2005 року в Бергені. Це є незаперечним фактом міжнародного визнання вітчизняної системи вищої освіти. На сьогоднішній день, як учасниця Болонського процесу, Україна вже вирішила низку ключових завдань, що передбачали запровадження Національної рамки кваліфікацій (НРК - NQF), інноваційної Європейської кредитно-трансферної системи (ЄКТЕ-ECTS), Додатку до диплома європейського зразка (ДД - DS — Diploma Supplement).

Участь у Болонському процесі - це відповідь на спільні виклики, що стоять перед системами вищої освіти європейських країн. ЄПВО — це не єдина система вищої освіти, а об'єднання 46 національних систем, що розвиваються відповідно до спільно погоджених принципів. ЄПВО сприяє визнанню різноманітних систем вищої освіти.

Основні принципи Болонського процесу щодо узгодження систем вищої освіти європейських країн було закладено у Сорбонській Декларації, яку підписали міністри Франції, Німеччини, Італії і Великої Британії у травні 1998 року.

Болонська декларація, яка була підписана міністрами 29 європейських країн у червні 1999 року, стала основним документом модернізації і реформування європейської вищої освіти. З часу підписання декларації, проведення реформ у вищій освіті називають Болонським процесом. Зрозуміло, що основною ціллю декларації було сприяння розвитку європейської співпраці із забезпечення якості вищої освіти.

Основні принципи Болонського процесу

1. Університет – самостійна установа в суспільствах із різною організацією, що є наслідком розходжень у географічній та історичній спадщині. Він створює, вивчає, оцінює та передає культуру за допомогою досліджень і навчання.

Для задоволення потреб навколишнього світу його дослідницька та викладацька діяльність має бути морально й інтелектуально незалежною від будь-якої політичної та економічної влади.

2. Викладання та дослідницька робота в університетах мають бути неподільні для того, щоб навчання в них відповідало постійно змінюваним потребам і запитам суспільства, науковим досягненням.

3. Свобода в дослідницькій і викладацькій діяльності є основним принципом університетського життя. Керівні органи й університети, кожний у межах своєї компетенції, повинні гарантувати дотримання цієї фундаментальної вимоги.

Відкидаючи нетерпимість і будучи завжди відкритим для діалогу, університет є ідеальним місцем зустрічі викладачів; які здатні передавати свої знання і володіють необхідними засобами для їхнього удосконалення за допомогою досліджень та інновацій, та студентів, які мають право, здатність і бажання збагатити свій розум цими знаннями.

4. Університет є хранителем традицій європейського гуманізму. Тому він постійно прагне до досягнення універсального знання, перетинає географічні та політичні кордони, затверджує нагальну потребу взаємного пізнання і взаємодії різних культур.

У травні 2001 року на Конференції міністрів європейських країн у Празі зроблено оцінку прогресу в розвитку ЄПВО, а також прийнято важливе рішення щодо стратегії подальшого розвитку Болонського процесу, а саме: сприяння навчанню впродовж життя.

Навчання впродовж життя підпорядковується принципу суспільної відповідальності. Повинні забезпечуватися доступність, якість надання та прозорість інформації. Навчання впродовж життя включає отримання кваліфікацій, розширення кола знань і розуміння, набуття нових навичок і компетенцій, збагачення особистісного зростання. Навчання впродовж життя передбачає, що кваліфікації можуть набуватися через гнучкі траєкторії навчання, включаючи заочне навчання, а також навчання на виробництві (підприємстві, робочому місці).

Запровадження стратегії навчання впродовж життя вимагає надійних партнерських відносин між державними органами, вищими навчальними закладами, студентами, роботодавцями і працівниками. Стратегія навчання впродовж життя Європейської хартії університетів, робить корисний внесок у визначення такого партнерства. Навчання впродовж життя має бути підкріплене відповідними організаційними структурами і фінансуванням. Навчання впродовж життя, має запроваджуватися в інституційну практику вищих навчальних закладів.

Розробка національних рамок кваліфікацій є важливим кроком у запровадженні навчання впродовж життя. У національних контекстах, проміжні кваліфікації всередині першого циклу можуть бути засобом розширення доступу до вищої освіти.

Берлінська конференція міністрів європейських країн, яка відбулася у вересні 2003 року, сприяла тісному взаємозв'язку між ЄПВО і Європейським науковим простором (ЄНП) та запровадженню в ЄПВО докторського ступеня як третього циклу (бакалавр - магістр - доктор філософії (PhD)). Проте, у деяких європейських країнах такі напрями освіти як медицина, ветеринарія, архітектура, педагогіка, теологія, право, ядерна енергетика, інженерія, охорона навколишнього середовища, безпека людини і держави залишаються осторонь цього нововведення.

Країни-учасниці Болонського процесу і вищі навчальні заклади зосередили увагу на актуальному запровадженні системи ЄКТС. Але у багатьох випадках навчальне навантаження є важким поняттям у застосуванні на практиці. Кредити продовжують визначати по-різному - на основі контактних годин або різноманітних комбінацій, що включають контактні години і абстрактне навантаження студентів. Як наслідок, вищим навчальним закладам потрібна допомога і мотивація для забезпечення належного запровадження ЄКТС на основі результатів навчання і реального навантаження студентів.

Україна брала активну участь у інтеграції в ЄПВО, тому уже у грудні 2007 року Українська асоціація студентського самоврядування стала членом Європейського студентського союзу ESU (European Student's Union).

Запровадження основних положень Болонського процесу передбачає врахування національних підходів до організації навчання, змісту освіти, традицій у підготовці майбутніх фахівців з вищою освітою. У багатьох керівних європейських документах, щодо розвитку вищої освіти зазначається, що університети в значній мірі повинні зберігати свої власні традиції, надбання, досвід.

Особлива увага приділяється тому, щоб кожен університет, поряд із врахуванням загальних рекомендацій формував своє власне освітнє середовище, культуру організації навчання, культуру оцінювання викладачами навчальних досягнень студентів, культуру забезпечення якості підготовки майбутніх фахівців та науково-педагогічних працівників.

Представники Ради Європи, Європейської комісії, Болонського Секретаріату, які відповідають за розвиток вищої освіти в ЄПВО зазначають, що центральні органи управління вищою освітою кожної країни-учасниці повинні сприяти підтримці, консультуванню та координації діяльності університетської освіти в запровадженні положень Болонського процесу, з метою забезпечення індивідуальної траєкторії навчання студентів.

У квітні 2007 року Україна стала урядовим членом, одним із 18 країн-учасниць Болонського процесу, Європейського реєстру із забезпечення якості (ENQA). Практика європейських країн доводить важливість запровадження національної системи рейтингів вищих навчальних закладів.

Сталий розвиток Болонського процесу зобов'язує нашу країну завершити реформу вищої освіти. Тому період з 2010-2020 року повинен стати ключовим у реалізації довготермінових стратегій забезпечення сталого розвитку та удосконалення системи вищої освіти України, визнання її у європейському і світовому просторі в контексті забезпечення якості.

ВИСНОВКИ

Інтеграція системи вищої освіти України в ЄПВО сприяє:

- забезпеченню високого рівня вузівської освіти;
- забезпеченню справедливого доступу до якісної вищої освіти;
- підготовці наукових і науково-педагогічних кадрів, вдосконаленню їх компетенції відповідно до сучасних вимог;
- зміцненню позицій українських університетів на національному, європейському і світовому ринку освітніх послуг та на ринку праці з метою сприяння належному працевлаштуванню випускників;
- покращенню міжнародної прозорості навчальних програм (курсів) і визнанні кваліфікацій підготовки (навчання) наближених до рамок ЄПВО;
- розробленню загальної системи ступенів — першого циклу (ступінь бакалавра) та другого циклу (ступінь магістра);
- сприянню мобільності студентів та науково-педагогічних працівників вищих навчальних закладів у двосторонніх напрямках;
- запровадженню спільних ступенів та спільних (спеціальних) програм для іноземних студентів;
- трансформації мережі вищих навчальних закладів – укрупнення (об'єднання) університетів;
- розвитку українських і світових культурних цінностей, орієнтація на ідеали демократії і гуманізму, які необхідні для існування та розвитку громадянського суспільства України.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андрощук А. Г. Освіта у країнах європейської спільноти: структура і управління // Проблеми науки. – 2000. – № 8, – С. 54-60.
2. Болонський процес у фактах і документах / Упорядники Степанко М., Болюбаш Я, Шинкарук В., Грубінко В., Бабин І. – Київ-Тернопіль: Економічна думка, 2003. – 52 с.
3. Булавко В. Україна буде учасником Болонського процесу // Освіта України. – 2003. – № 88. – 25 листопада. – С. 2.
4. Денисенко В. У рамках Болонського процесу // Освіта. – 2004. – № 20. – 21 травня. – С. 8.
5. Жовта І. Реформація вищої освіти і Болонський, процес // Освіта України. – 2003. – № 92. – 9 грудня. – С. 3.
6. Корсак К. Наука і освіта на теренах об'єднаної Європи // Науковий світ, 2003. – № 11.
7. Шахов В. Вища освіта України і Болонський процес. – Вінниця: ВДПУ, 2005. – 148 с.